

نمونه سؤالات امتحانی نیمسال اول

علوم و فنون ادبی [رشته ادبیات و علوم انسانی]

از درس آتا انتهای درس ۶

الف) مبانی تحلیل متن (۱ نمره)

- ۱- هریک از عبارات زیر به کدام سطح از شناسایی و استخراج نکات متن مربوط است؟
الف) از قرار گرفتن قافیه در پایان هر دو مصراع یک بیت می‌فهمیم که قالب شعر، مثنوی است. (۰/۲۵ نمره)
ب) کاربرد «را» به معنی «برای» در جمله «خلاص خود را طریقی می‌جست» (۰/۲۵ نمره)
۲- مفهوم «متن» را با ذکر یک مثال توضیح دهید. (۰/۵ نمره)

ب) تاریخ ادبیات (۳ نمره)

- ۳- همه گزینیه‌ها به جز گزینۀ از انواع ادبی رایج در شعر قرن چهارم و اوایل قرن پنجم است. (۰/۲۵ نمره)
 ۱) مدحی ۲) عرفانی ۳) حماسی ۴) غنایی
- ۴- نام زبان‌های فارسی را در ستون اول به توضیحات مربوط در ستون دوم وصل کنید. (در ستون دوم یک مورد اضافی است). (۰/۷۵ نمره)

ستون اول	ستون دوم
----------	----------

• ۱) زبان فارسی باستان • ۲) زبان پهلوی • ۳) زبان فارسی دری	• الف) در دورۀ اشکانیان در شمال و شمال شرقی ایران رایج بود. • ب) آثار برجای مانده آن، فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی است. • ج) نخستین صورت زبان فارسی در مقابل نفوذ عناصر زبان عربی بود. • د) بیشتر آثار این زبان، آثار دینی زردشتی است.
- ۵- جاهای خالی را با عبارت مناسب پر کنید. (۰/۵ نمره)
 الف) اولین کسی که قصیده تمام و کمال در موضوعات تعلیمی سرود بود.
 ب) تاریخ بلعمی، ترجمه و بازگردانی کتابی است تحت عنوان که محمدبن جریر طبری آن را به زبان عربی نوشته بود.
 ۶- درست یا نادرست بودن جمله‌های زیر را مشخص کنید: (۰/۷۵ نمره)
 الف) شاهنامه ابومنصوری به دست عده‌ای از دانشوران خراسان و در موضوع تاریخ گذشته ایران نوشته شد.
 ب) آوردن ترکیب‌های تازه، استعاره‌های دلپذیر، تشبیهات گوناگون و به‌کارگیری انواع توصیف از خصوصیات شعر قرن چهارم و اوایل قرن پنجم است.
 ج) مهمترین دورۀ غلبه، رواج، حفظ و ارائه آداب و رسوم ملی، هم‌زمان با حکومت یعقوب لیث صفار بود.
 ۷- پدر شعر فارسی را نام ببرید. (۰/۲۵ نمره)
 ۸- دو مورد از ویژگی‌های نثر فارسی را در عهد سامانی بیان کنید. (۰/۵ نمره)

ج) موسیقی شعر (۶ نمره)

- ۹- وزن و آهنگ ابیات زیر چه حسی را به خواننده منتقل می‌کند؟ (۰/۲۵ نمره)
 ما همه چشمیم و تو نور ای صنم چشم بد از روی تو دور ای صنم
 روی میوشان که بهشتی بود هر که ببیند چو تو حور ای صنم
- ۱۰- با توجه به جمله‌های زیر، مورد درست را از داخل پرانتز انتخاب کنید. (۰/۵ نمره)
 الف) واژه «پریشان» از نظر عروضی با واژه (دل‌ریشان / ملامت) هم‌وزن است.
 ب) نشانه‌های هجایی « - - - ل » وزن کلمه «عزت‌مند / پاییزی» را نشان می‌دهد.

۱۱- چه ویژگی‌هایی بر قدرت اثرگذاری ابیات زیر افزوده است؟ (۵/۰ نمره)

مرده بدم زنده شدم گریه بدم خنده شدم
دولت عشق آمد و من دولت پاینده شدم
دیده سیر است مرا جان دلیر است مرا
زهرة شیر است مرا زهرة تابنده شدم

۱۲- حس و حال و عواطف حاکم بر هریک از اشعار زیر را بیان کنید. (۵/۰ نمره)

الف) بیا تا همه دست نیکی بریم
جهان جهان را به بد نسپریم
نباشد همی نیک و بد پایدار
همان به که نیکی بود یادگار
ب) معشوقه به سامان شد تا باد چنین بادا
کفرش همه ایمان شد تا باد چنین بادا

۱۳- هجاهای بیت زیر را بنویسید و علامت‌های هجایی متناسب با هر هجا را مشخص کنید. (۵/۱ نمره)

تا رنج تحمل نکنی گنج نبینی
تا شب نرود صبح پدیدار نباشد

۱۴- علامت‌های هجایی هریک از عبارات زیر را بنویسید. (۱ نمره)

الف) مسلمانان
ب) جان سپاری
ج) زیرگذر
د) تقدیس

۱۵- کدام یک از ابیات زیر، با وزن و آهنگ کوبنده سروده شده است؟ (۵/۰ نمره)

۱) ای مهر تو در دل‌ها وی مهر تو بر لب‌ها
وی شور تو در سرها وی سر تو در جان‌ها
۲) ای نفس خرم باد صبا
از بر یار آمده‌ای مرحبا
۳) زین درد خون گریست سپهر و ستاره هم
خون گشت قلب لعل و دل سنگ خاره هم
۴) برآمد خروش سپاه از دو روی
جهان شد پر از مردم جنگجوی

۱۶- برای هریک از کلمات زیر، یک کلمه هم وزن معرفی کنید. (۷۵/۰ نمره)

الف) آب
ب) شما
ج) نادر
۱۷- یک واژه مثال بزنید که در آن حرف «و» به عنوان صامت باشد و یک واژه مثال بزنید که در آن حرف «ه» نشانگر مصوت باشد. (۵/۰ نمره)

د) زیبایی‌شناسی (۶ نمره)

۱۸- کدام آرایه بديع لفظی بر موسیقی و تأثیر بیت زیر افزوده است؟ (۲۵/۰ نمره)

خیزید و خز آرید که هنگام خزان است
باد خنک از جانب خوارزم وزان است

۱۹- با توجه به ابیات زیر، به سؤال‌ها پاسخ دهید:

۱) گرم بازآمدی محبوب سیم‌اندام سنگین‌دل
گل از خارم برآوردی و خار از پای و پای از گل
۲) در رفتن جان از بدن گویند هر نوعی سخن
من خود به چشم خویشتن دیدم که جانم می‌رود
الف) واژه‌آرایی در بیت ۱ را بیان کنید. (۵/۰ نمره)

ب) واژه‌هایی که آرایه سجع را ایجاد کرده‌اند بیان کنید. (۵/۰ نمره)

۲۰- میان کلمات «خوار» و «خار» در بیت زیر چه آرایه‌ای برقرار است؟ دلیل خود را توضیح دهید. (۵/۰ نمره)

گر تو گرفتارم کنی من با گرفتاری خوشم
ور خوار چون خارم کنی ای گل بدان خواری خوشم

۲۱- «کلمات سجع» و «نوع سجع» را در عبارت زیر مشخص کنید. (۵/۰ نمره)

«این دلق موسی است مرقع و آن ریش فرعون مرصع.»

۲۲- نوع سجع را در عبارات زیر بیان کنید. (۷۵/۰ نمره)

الف) تنی چند متفق سیاحت بودند و شریک رنج و راحت.

ب) فلان را کرم بی‌شمار است و هنر بی‌حساب.

ج) ارادت بی‌چون، یکی را از تخت شاهی فرو آرد و دیگر را در شکم ماهی نکو دارد.

۲۳- درستی یا نادرستی آرایه بدیعی ذکر شده مقابل هر بیت را بنویسید. (۱ نمره)

الف) بی عمر زنده‌ام من و این بس عجب مدار
روز فراق را که نهد در شمار عمر (واژه‌آرایی)
ب) گو بهار دل و جان باش و خزان باش ار نه
ای بسا باغ و بهاران که خزان من و توست (واج‌آرایی «س»)
ج) هر کجا دردی است درمانیش هست
درد عشق است آنکه درمانیش نیست (سجع)
د) گوشه گرفتارم ز خلق و فایده‌ای نیست
گوشه چشمت بلای گوشه‌نشین است (تکرار)

۲۴- درون تمام ابیات به جز بیت گزینۀ «سجع» وجود دارد. (۵/۰ نمره)

- (۱) خورشید بر سرو روان دیگر ندیدم در جهان
 (۲) چندان که می بینم جفا امید می دارم وفا
 (۳) آخر نگاهی باز کن وانگه عتاب آغاز کن
 (۴) جانا هزاران آفرین بر جانت از سر تا قدم

۲۵- برای هریک از کلمات زیر، واژه‌ای بیان کنید که سجع مورد نظر را بسازد. (۷۵/۰ نمره)

(الف) عادل (سجع متوازن) (ب) آسمان (سجع مطرف) (ج) رسید (سجع متوازی)

۲۶- در هریک از ابیات زیر یک آرایه از بدیع لفظی نشان دهید. (۷۵/۰ نمره)

- (الف) در زلف تو بند بود داد دل ما
 (ب) اگر جنگ خواهی و خون ریختن
 (ج) من مانده‌ام مهجور از او دیوانه و رنجور از او
- در بند کمند بود داد دل ما
 بدین گونه سختی برآویختن
 گویی که نیشی دور از او در استخوانم می‌رود

ه) نقد و تحلیل نظم و نثر (۴ نمره)

۲۷- با توجه به شعر زیر از «منوچهری» به سؤالات پاسخ دهید:

الا یا خیمگی خیمه فروهل
 تبیره زن بزد طبل نخستین
 نماز شام نزدیک است و امشب
 ولیکن ماه دارد قصد بالا

که پیشاهنگ بیرون شد ز منزل
 شتر بانان همی بندند محمل
 مه و خورشید را بیستم مقابل
 فروشند آفتاب از کوه بابل

(الف) ابیات به لحاظ فکری، عینی و توصیفی هستند یا تعلیمی و اندرزی؟ (۲۵/۰ نمره)

(ب) دو ویژگی زبانی از ابیات بالا بیان کنید. (۵/۰ نمره)

۲۸- دو ویژگی ادبی درباره متن زیر بنویسید. (۵/۰ نمره)

«صیاد بی‌روزی ماهی در دجله نگیرد و ماهی بی‌اجل در خشک نمیرد. دو چیز محال عقل است: خوردن بیش از رزق مقسوم و مردن پیش از وقت معلوم.»

۲۹- ابیات زیر را که سروده انوری است، از جهت قلمرو فکری بررسی کنید. (۵/۰ نمره)

ای خواجه رسیده است بلندیت به جایی
 گر عمر تو چون قد تو باشد به درازی

کز اهل سماوات به گوش تو رسد صوت
 تو زنده بمانی و بمیرد ملک الموت

۳۰- با توجه به متن زیر از گلستان سعدی به پرسش‌ها پاسخ دهید.

پارسازاده‌ای را نعمت بیکران به دست افتاد. فسق و فجور آغاز کرد. باری، به نصیحتش گفتم: ای فرزند، دخل آب روان است و عیش، آسیاب گردان؛ یعنی خرج فراوان کردن، مسلم کسی را باشد که دخل معین دارد. عقل و ادب پیش گیر و لهُو و لعب بگذار که چون نعمت سپری شود، سختی بری و پشیمانی خوری. پسر، این سخن در گوش نیاورد و بر قول من اعتراض کرد و گفت:

برو شادی کن ای یار دل افروز
 غم فردا نشاید خورد امروز

دیدم که نصیحت من نمی‌پذیرد و دم گرم من در آهن سرد او اثر نمی‌کند؛ روی از مصاحبت بگردانیدم و قول حکما کار بستم که گفته‌اند:

گر چه دانی که نشنوند بگوی
 زود باشد که خیره‌سر بینی

هر چه دانی ز نیک خواهی و پند
 به دو پای اوفتاده اندر بند

دست بر دست می‌زند که دریغ
 نشنیدم حدیث دانشمند

(الف) «را» در قسمت مشخص شده به چه معنا به کار رفته است؟ (۲۵/۰ نمره)

(ب) مقصود از عبارت‌های «دم گرم من در آهن سرد او اثر نمی‌کند» و «دست بر دست می‌زند» را بیان کنید. (۵/۰ نمره)

(ج) گوینده در بند اول متن برای بیان نصیحت خود از چه مثالی استفاده می‌کند؟ آن را توضیح دهید. (۵/۰ نمره)

۳۱- با توجه به سروده زیر از «صائب تبریزی» برای هریک از آرایه‌های «تشبیه، تشخیص، مثل و کنایه» یک نمونه بیان کنید. (۱ نمره)

هر که زین گلشن لبی خندان تر از گل بایدهش
 خرده‌ای از مال دنیا در بساط هر که هست

صبر بر جور فلک کن تا بر آیی روسپید
 قطره آبی که دارد در نظر گوهر شدن

خاطری فارغ ز عالم چون توکل بایدهش
 جبهه واکرده‌ای پیوسته چون گل بایدهش

دانه چون در آسیا افتد تحمل بایدهش
 از کنار ابر تا دریا تنزل بایدهش

پاسخ تشریحی

علوم و فنون ادبی (رشته ادبیات و علوم انسانی)

- ۱- الف) ادبی (۲۵/۰) (ب) زبانی (۲۵/۰) (نمره)
- ۲- هر چیزی که ذهن ما را به پویایی درآورد، متن است. (۲۵/۰) (نمره) به عنوان مثال بویی که حس می‌کنیم، رویدادی که می‌بینیم، مزه‌ای که می‌چشیم و چیزی که لمس می‌کنیم هر کدام متن به شمار می‌رود. (ذکر یک مثال یا موردی مشابه کافی است). (۲۵/۰) (نمره)
- ۳- گزینه ۲. عرفانی (۲۵/۰) (نمره)
- ۴- (۱) ← ب (۲۵/۰) (نمره) (۲) ← د (۲۵/۰) (نمره) (۳) ← ج (۲۵/۰) (نمره)
- ۵- الف) کسای مروزی (۲۵/۰) (نمره) (ب) تاریخ الرسل و الملوک (۲۵/۰) (نمره)
- ۶- الف) درست (۲۵/۰) (نمره) (ب) درست (۲۵/۰) (نمره) (ج) نادرست (۲۵/۰) (نمره)
- ۷- رودکی (۲۵/۰) (نمره)
- ۸- نثر این دوره ساده و روان است و بیشتر به موضوع‌های حماسی، ملی و تاریخی توجه دارد و هنوز آوردن اصطلاحات علمی و اشعار و امثال در آن رایج نشده است. (ذکر دو مورد کافی است) (۵/۰) (نمره)
- ۹- حس شادی و نشاط (۲۵/۰) (نمره)
- ۱۰- الف) ملامت (۲۵/۰) (نمره) (ب) عزت‌مند (۲۵/۰) (نمره)
- ۱۱- استفاده از ویژگی‌های آوایی و تکرار منظم موسیقی یا همسویی وزن و عاطفه (۵/۰) (نمره)
- ۱۲- الف) اندوه شاعر در ناپایداری دنیا و دعوت به زندگی نیک (۲۵/۰) (نمره)
- (ب) شادی شاعر از وصال معشوق (۲۵/۰) (نمره)
- ۱۳-

هجاهای مصراع اول (۵/۰) (نمره)	تا	رند	ج	ت	حم	مل	ند	ک	نی	گند	ج	ن	بی	نی
علامت هجایی (۵/۰) (نمره)	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-

هجاهای مصراع دوم (۵/۰) (نمره)	تا	شب	ند	ر	ود	صب	ح	پ	دی	دا	ر	ند	با	شد
علامت هجایی	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-

- ۱۴- الف) U - - - (۲۵/۰) (نمره) (ب) - - U - - (۲۵/۰) (نمره) (ج) - U U - (۲۵/۰) (نمره) (د) U - - (۲۵/۰) (نمره)
- ۱۵- گزینه ۴ (۵/۰) (نمره)
- ۱۶-

- الف) دار، خانه، زود... یا هر کلمه هم‌وزن دیگر (۲۵/۰) (نمره)
- ب) صدا، گذر، نفس... یا هر کلمه هم‌وزن مشابه دیگر (۲۵/۰) (نمره)
- ج) عادل، راضی، همسر... یا هر کلمه هم‌وزن مشابه دیگر (۲۵/۰) (نمره)
- ۱۷- وصال، وادی، ورد یا هر کلمه مشابه (۲۵/۰) (نمره)
- خانه، نامه، ساده یا هر کلمه مشابه (۲۵/۰) (نمره)
- ۱۸- واج آرایبی (۲۵/۰) (نمره)
- ۱۹- الف) کلمات خار و پای تکرار شده‌اند (۵/۰) (نمره) (ب) بدن، سخن، خویشتن (۵/۰) (نمره)
- ۲۰- واژه آرایبی یا تکرار (۲۵/۰) (نمره) زیرا در واژه آرایبی شکل نوشتاری کلمات اهمیت ندارد یا آنچه در تکرار اهمیت دارد شکل آوایی و موسیقایی کلمات است. (۲۵/۰) (نمره)
- ۲۱- مرقع و مرصع (۲۵/۰) (نمره) سجع متوازی (۲۵/۰) (نمره)
- ۲۲- الف) مطرف (۲۵/۰) (نمره) (ب) متوازن (۲۵/۰) (نمره) (ج) متوازی (۲۵/۰) (نمره)
- ۲۳- الف) درست (۲۵/۰) (نمره) (ب) نادرست (۲۵/۰) (نمره) (ج) نادرست (۲۵/۰) (نمره) (د) درست (۲۵/۰) (نمره)
- ۲۴- گزینه ۴ (۵/۰) (نمره)

-۲۵

- الف) راضی، صابر، ناصر، مهدی یا هر کلمه مشابه بر وزن « - - » (۰/۲۵ نمره)
 ب) جان، روان، بنان، نان یا هر کلمه مشابه مختوم به «ن» (۰/۲۵ نمره)
 ج) دويد، نديد، نويد، حميد، مجيد یا هر کلمه مشابه مختوم به «د» بر وزن « U - U » (۰/۲۵ نمره)

-۲۶

- الف) واج آرایبی «د» یا «ا» / تکرار «بند» یا «بود - داد - دل - ما» (۰/۲۵ نمره)
 ب) واج آرایبی «خ» یا «ن» (۰/۲۵ نمره)
 ج) واج آرایبی «و» یا «ن» یا «ر» / سجع میان کلمات «مهجور، رنجور، دور» / تکرار «ز-او» (۰/۲۵ نمره)

-۲۷

- الف) عینی و توصیفی (۰/۲۵ نمره)
 ب) استفاده از واژگان کهن مانند فروهلیدن، تبیره. بیشتر بودن لغات فارسی نسبت به عربی. استفاده از کاربرد تاریخی دستور در همی‌بندند.
 سادگی و روانی بیان شعر (ذکر دو مورد کافی است). (۰/۵ نمره)

- ۲۸- استفاده از تمثیل برای بیان مقصود. استفاده از سجع. ایجاد شبکه معنایی میان کلمات «صیاد، ماهی، دجله». (ذکر دو مورد کافی است) (۰/۵ نمره)
 ۲۹- شاعر در حال مدح است؛ قد مخاطب را آنقدر بلند می‌داند که به آسمان‌ها رسیده است و ادعا می‌کند اگر عمر ممدوح به اندازه قدش بلند باشد، او از ملک الموت نیز بیشتر عمر خواهد کرد. (۰/۵ نمره)

-۳۰

- الف) برای (۰/۲۵ نمره)
 ب) دم گرم در آهن سرد اثر نمی‌کند: نصیحت من در او تأثیر ندارد. (۰/۲۵ نمره)
 دست بر دست می‌زند: افسوس می‌خورد یا پشیمان می‌شود. (۰/۲۵ نمره)
 ج) درآمد را مانند آب روان می‌داند و خرج و مخارج زندگی را مثل آسیاب می‌داند؛ تا آب نباشد، آسیاب نمی‌گردد، پس تا درآمد نباشد، خرج و مخارج زندگی نیز نمی‌گردد. (۰/۵ نمره)

-۳۱

- تشبیه: بیت اول: انسان خندان خاطر فارغی مانند توکل دارد / بیت دوم: انسانی که نعمتی دارد مانند گل باید چهره‌اش گشوده باشد / بیت سوم: صبر کردن و روسفید شدن مانند تحمل دانه در آسیاب و سفید شدن و آرد شدن (ذکر یک مورد) (۰/۲۵ نمره)
 تشخیص: خندیدن گل، جبهه واگردن گل، تحمل دانه، نظر داشتن قطره (ذکر یک مورد) (۰/۲۵ نمره)
 مثل: در مصراع دوم بیت سوم مثلی بیان شده است برای تفهیم مصراع اول (۰/۲۵ نمره)
 کنایه: خندان لب بودن کنایه از شادمانی / خرده در بساط داشتن کنایه از دارایی اندک / جبهه وا کرده داشتن کنایه از شادمانی و رضایت / روسپید شدن کنایه از آبرومندی (ذکر یک مورد) (۰/۲۵ نمره)

مؤسسه آموزشی فرهنگی